

ВІЛЬНЕ СЛОВО

XXIX-ий РІК НОВОГО ВИДАННЯ /Н-р 19-20/ ЖОВТЕНЬ 2018 р./ ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1949 р.

Культурно-просвітницький часопис Союзу українців Румунії

У номері:

- З Щоденника депутата СУР ➤ стор. 2
- На хвилях недбальства... ➤ стор. 3
- Сенат США визнав Голодомор геноцидом ➤ стор. 4
- Національна нарада шкільних інспекторів ➤ стор. 5
- До Сторіччя Великого Об'єднання ➤ стор. 6
- 110-річчя видатного диригента М. Митринюка ➤ стор. 7
- Посли США і України в Марамороціні ➤ стор. 8
- Щодо надання автокефалії Церкві України ➤ стор. 9
- Дні української культури в Бухаресті ➤ стор. 10
- Гамчарка – історичний нарис ➤ стор. 11
- «Сюзі» – новела-феєрія Романа Кобзи ➤ стор. 12
- Український літературний вечір ➤ стор. 13
- Я вирощу внучку, дідусю! ➤ стор. 14
- До Дня української мови в Румунії ➤ стор. 15
- Розмова з директором школи с. Ремети ➤ стор. 16

До 85-их роковин Голодомору в Україні (1932-1933)

«ГІРКА ПАМ'ЯТЬ ДИТИНСТВА»

У Торонто – найбільшому місті Канади – з'явився меморіал жертвам Голодомору.

«Українська громада Канади протягом багатьох років, коли пам'ять про Голодомор приховувалася, берегла її і змогла повернути до України. Це дуже важливий внесок і я особливо вдячна старшим членам нашої громади, які підтримували цю пам'ять», – підкреслила на церемонії відкриття меморіалу глава МЗС Канади Христя Фріланд.

Центрове місце меморіалу зайняла скульптура українського митця Петра Дроздовського «Гірка пам'ять дитинства».

З ЩОДЕННИКА ДЕПУТАТА СУР

Почнемо інакше дану рубрику. Почнемо, нагадуючи перші дві оповіді з попереднього числа (серпень-вересень 2018). Заголовки їх зрештою найкраще: «Урядова постанова, що викликає здивування», відповідно, «Слідують й інші заходи». З цього й продовжимо нашу дальшу оповідь.

ВЖЕ БУЛИ ЗАЙВИМИ «ІНШІ ЗАХОДИ»

Мова йшла про Урядову постанову н-р 9 з 23 серпня ц.р. Саме так! Навіть і день, в котрий була прийнята, начебто, був ненадихаючим. Шляхом Постанови змінювався Закон про освіту, а протидія депутата СУР стосувалася поповнення ст. 263, наслідком якої стали «утруднення і дискримінація в освіті рідною мовою».

В продовженні відтворимо обширні уривки з інтерв'ю з трибуни Парламенту Пана депутата МИКОЛИ-МИРОСЛАВА ПЕТРЕЦЬКОГО до Пані Прем'єр-міністра ВІОРИКИ-ВАСІЛІКЕ ДАНЧІЛЕ і до Пана Міністра Національного Виховання ВАЛЕНТИНА ПОПИ.

В другій вісті передамо заяву Пана депутата ПЕТРЕЦЬКОГО про те, що він продовжуватиме битву іншими дедалі ефективні-

шими засобами, будучи переконаний, що не так просто анулювати уже прийняту урядову постанову.

Це було непотрібним.

Парламентські виступи депутата СУР були підтверджені також і протидіями представників інших етнічних меншин. Так само Пан депутат ПЕТРЕЦЬКИЙ мав контакти з іншими можливими співпідписувачами законодавчої ініціативи з метою анулювання Постанови.

На хвалу Уряду, Пані Прем'єр-міністр зрозуміла злочасні, сподіваємось, небажані виконавчою владою наслідки, драпіровані у завчених мотивіровках колишнього міністра, і започаткувала анулювання шкідливої норми, а Пан ВАЛЕНТИН ПОПА подав у відставку з посади Міністра Національного Виховання.

ТАКОЖ ПРО ОСВІТУ

Тверда позиція депутата СУР в питаннях права на освіту рідною мовою була наново потверджена й підкреслена з нагоди Світового Дня Виховання. Пан МИКОЛА-МИРОСЛАВ ПЕТРЕЦЬКИЙ виступив з Трибуни Палати Депутатів з політичною заявою на тему «Виховання і права держави».

Відтворимо її повністю:

«Відзначаємо Світовий День Виховання. Ювілейна подія передує іншим важливим подіям у сфері виховання: початок нового шкільного року та початок університетського року.

У 2018 році є й четверта значна подія, пов'язана з вихованням: вакансія портфеля міністра національного виховання. Більш-менш іронізуючи, можна б сказати, що і це подія, яку можна б відзначити. Відвага Уряду і мажоритарної коаліції з відсуненням послуг Пана ВАЛЕНТИНА ПОПИ саме в період, коли його фізична присутність могла стати неunikнутою на шкільних-університетських урочистостях, слід привітати як тріумф правил демократії і правової держави.

Мандат останнього ресортного міністра навантажений негативними здобуттями. Від некультурності власного висловлювання до антологічних помилок з нових шкільних підручників, приписаних шляхом «реформ» у лапках його ж панства, і до екстазу фабрикування диплом з моменту його призначення та до промаху з Урядовою постановою н-р 9 з 23 серпня ц.р., мандат пана Попи був постійним мандатом регресу.

Розуміння такої невдачі, однак, глибше. Нон-професіоналізм поповнився якнайнещасливішим способом тенденціями в напрямку порушення деяких властивих конституційним і сучасному європейському духу прав.

(Продовження на 3 стор.)

ОГЛЯДАЧ

190 років припинення діяльності у 1828 році Дунавецької Січі, яка відіграла важливу роль у консолідації українців на теренах Добруджі

ЕТНОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ НА БЕРЕЗІ ДУНАЮ

Те, що Одеські етнографічні читання проходили за двома локаціями, не стало дивиною. У 2016 році учасників конференції – тоді українсько-польської – гостинно приймали в Одесі і в Кодимі. Дев'ять читання цього року також відбулися в Одесі, і на цей раз нас приймали в Тульчі. І не випадково. Майже за 18 років співпраця з українською громадою повіту Тульча розвивалась, урізноманітнювалась у формах. Польові дослідження, конференції, круглі столи, конкурси для дітей, проведення традиційних календарних свят – все це разом вивело українську громаду за показником активності у лідери серед національних меншин повіту.

Вибір міста в Румунії пояснюється актуальністю теми для української громади повіту Тульча та з нагоди 190 років припинення діяльності у 1828 році Дунавецької Січі, яка відіграла важливу роль у консолідації українців на теренах Добруджі.

Ось і цього разу факультет історії та філософії Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Одеська обласна державна адміністрація, Союз українців Румунії, Одеське відділення Національної спілки краєзнавців України, Агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушика-Нова», об'єднавшись, зібрались для обговорення актуальних питань розвитку етнокультурних процесів на

пограниччі, українсько-румунському зокрема. До міста на березі Дунаю завітали провідні етнологи із різних міст України, Нижньодунайського університету, представники центрального проводу Союзу українців Румунії

на чолі з головою Миколою-Мирославом Петрецьким, депутатом Парламенту Румунії, керівництво Одеської національної наукової бібліотеки.

У роботі конференції взяли участь 49 учасників з різних міст і установ України, зокрема Академії Наук України – 4, Державних наукових центрів – 3, музейних установ – 3, закладів вищої освіти – 18, України, Білорусі, Румунії.

Під час роботи конференції заслухано 42 доповіді з проблем дослідження пограниччя, співпраці Одеської обласної державної адміністрації, Одеської національної наукової бібліотеки з українською діаспорою.

Конференція стала ще одним важливим фактором популяризації історії і культури українців Північної Добруджі. Доповіді, особливо ті, які безпосередньо стосувалися питань регіону, презентація навчального посібника для дітей «Історія і культура українців Північної Добруджі» були цікаві не тільки українцям. Помітно зростає увага румунських науковців. Один із них – Михайл Тілім'яну – презентував нам свою монографію «Козаки Добруджі».

(Закінчення на 4 стор.)

Унів. проф. д-р **В'ячеслав КУШНІР**,
декан Факультету історії та філософії
Одеського національного
університету ім. І. І. Мечникова
Одеса – Тульча

З ЩОДЕННИКА ДЕПУТАТА СУР

(Закінчення. Поч. на 2 стор.)

Я звернувся до нього з цієї високої трибуни з чесною інтерпеляцією, сигналізуючи йому на неконституційний характер Постанови н-р 9, ініціатором якої він був. Не відповів. На щастя, Уряд приступив до питання відповідально, занулювавши той нормативний небезпечний, підбурюючий акт. Мораль, гадаю, очевидна: виховання і правова держава – невід'ємні. Світло культури виключає причепливу практику щодо здобутих та укріплених прав і свобод.

Сподіваймося, що майбутній міністр виховання поважатиме принципи правової держави, фундаментальні права і свободи послідовно, стійко і чесно, неудававшись демагогією, суб'єктивізмом чи шовінізмом.

Етнічні громади є складовими існування, культури та виховання нашої країни!».

УЧАСНИК НА ВІДКРИТТІ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Прагматичний розгляд okazій, які деякі політики оцінюють шансом підсолоджені риторички, не виключило бажання депутата СУР взяти участь з радістю, з виразними думками і словами на урочистому відкритті шкільного року. Маючи змогу вибрати з численних запрошень з території, Пан МИКОЛА-МИРОСЛАВ ПЕТРЕЦЬКИЙ вибрав бути присутнім в Гімназійній школі комуни Щука Тіміського повіту.

Для встановлення такого оптування були взяті до уваги й інші сигнали, передані Тіміською філією СУР, його Головою Паном ЮРИЄМ ГЛЕБОЮ. Зрештою, Пан ГЛЕБА постійно супроводжував делегацію в складі,

крім Пана депутата ПЕТРЕЦЬКОГО, пані ЛЮБИ-ІРИНИ ГОРВАТ – Генерального секретаря СУР та пані ЕЛЬВІРИ КОДРЯ – Радника у Міністерстві Національного виховання. Після урочистості відкриття разом із Примарем комуни Паном ВАСИЛЕМ БЕЖЕРОЮ, іншими повітовими та місцевими офіційними представниками, була відмічена підтримка СУР шкіл з класами з викладанням українською мовою. Пані Директор Гімназійної школи АННА БЕЖЕРЯ подякувала за підтримку, висловила сподівання, що вона триватиме далі.

Аналіз місцевих ширшого кола питань продовжився з Примарем комуни в приміщенні адміністративно-територіальної одиниці.

ТРИВОЖНЕ СТАНОВИЩЕ В ЛУГОЖІ

В продовженні своєї поїздки в повіті Тіміш Пан депутат і делегація СУР поїхали до Національного коледжу «Юлія Хаждеу», що в Лугожі. Директор коледжу Пані ЛЕТИЦІЯ ФЕДОРА відверто представила жалюгідний стан будинку ліцею, фінансову скруту і суб'єктивні труднощі, що їх зустрічає лицей у співпраці з Муніципальною радою.

Пан депутат уважно записав зазначені аспекти з метою їх аналізу та пошуку законних шляхів для їх вирішення.

НА ХВИЛЯХ НЕДБАЛЬСТВА

Не повинно нікого дивувати, що дану рубрику присвячуємо повністю питанням освіти. Конституційне право на освіту рідною мовою не виконується саме від себе. Практичні питання численні і різні, а для депутата СУР це пріоритетна турбота.

Вони полягають у різновидних реакціях в залежності від природи труднощів і від сприйнятливості прилучених до цих.

Приклади специфічного питання, але й негайного його вирішення, стала поїздка Пана депутата до Тульчанського повітового шкільного інспекторату, відповідно, розмова з пані Генеральним шкільним інспектором ЛУЧІКОЮ ПОПШКА, заступником Генерального шкільного інспектора пані МІРЕЛЮЮ ПОПОВ і Паном шкільним інспектором для національних меншин КАСІАНОМ НАДЯ.

Темою було становище учнівських груп з викладанням українською мовою. Пані Генеральний шкільний інспектор ЛУЧІКА ПОПШКА запевнила, що в цих групах не буде жодних змін. Інше піднесене питання стосувалося переходу учнів українців до Інтегрованої інформативної системи освіти в Румунії (SIIR). Хоч у статистиці, надісланій Міністерству Національного Виховання фігурувало досить значне число учнів українців на території повіту Тульча, в SIIR вони не були заведені як етнічні українці, а тому школи не змогли отримувати для них фонди. Пані ЛУЧІКА ПОПШКА, хоча спочатку аргументувала, що шкільні інформатики заявляли, що немає оптування, щоб заводити учнів українців (хоч інші меншини з території повіту Тульча мали учнів заведених в SIIR), наприкінці розмови вона запевняла, що того ж самого дня питання буде вирішене, щоб, таким чином, школи отримали відповідні фонди.

Пані Генерального шкільного інспекторату ЛУЧІКУ ПОПШКА Пан депутат МИКОЛА-МИРОСЛАВ ПЕТРЕЦЬКИЙ поінформував про появу деяких нових підручників для української мови і літератури та запевнив, що в школи будуть вислані звернення з вимогою надсилати замовлення для нових підручників.

На розмові брали участь Генеральний секретар СУР Пані ЛЮБА-ІРИНА ГОРВАТ, Радника МНВ Пані ЕЛЬВІРА КОДРЯ і Голова Тульчанської філії СУР Пан ДМИТРО ЧЕРНЕНКО.

8 ВЕРЕСНЯ ВІННИЦЯ ВІДЗНАЧИЛА СВІЙ 655-ИЙ ЮВІЛЕЙ

(Продовження з попереднього числа)

«**М**и маємо багатовікову, цікаву історію, маємо давні і гарні традиції самоврядування. В цьому році ми відзначаємо 380 років утвердження Магдебурзького права. Всі ми за час Незалежності України були свідками, як розвивалось наше місто. Ми точно знаємо, що нам треба зробити, щоб Вінниця завжди була містом-лідером. До нас приходять будувати заводи інвестори зі світовим ім'ям. Ми будуємо дитячі садочки, стадіони, школи. Ми розвиваємо транспорт, інфраструктуру, створюємо нові парки і сквери. Це все заслуга Ваша, шановні вінничани! Шана вам і подяка за це!», – сказав Сергій Моргунов.

Для Вінниці ювелірне підприємство «Діадема» виготовило церемонійні печатки, які в День міста урочисто передали секретарю міської ради Павлу Яблонському. Церемонійні печатки поповнять колекцію міських клейнодів. В подальшому міські клейноди займуть почесне місце серед експонатів майбутнього Музею історії Вінниці

Відзначати своє головне міське свято вінничани починали на Майдані Незалежності. Тут проходили виставки, конкурси, виступи різних колективів, різноманітні майстер-класи, благодійні акції, дитячі розваги та загалом була насичена цікава концертна програма.

Святкові заходи також проходили на багатьох інших локаціях: на площі Європейській, на Майдані Небесної сотні, по вулиці Соборній, на Площі Стуса, в Центральному міському парку та ін. місцях.

Цьогоріч на містян та гостей свята чекав «Весільний бум» та лицарські бої на Соборній, багато класичної музики, інтерактивів, фотозон, майстер-класів та розваг для дітей і дорослих. В парку відбулися вже традиційний фестиваль вуличної їжі «Vinnitsia Food Fest», виступи колективів із дружніх сусідніх країн та професійні боксерські поєдинки. Впродовж трьох днів Фонтанна площа перетворилася на «смачну» локацію міста як для вінничан, так і для гостей міста. Свою продукцію представляли 50 учасників з різних куточків країни.

Для маленьких гостей святкування була влаштована особлива зона біля скверу Ліверпуль. Тут малюки змогли пострибати на батутах, прийняти участь у різних інтерактивах та майстер-класах. Біля самих Бітлів гостей розважались переможці різних пісенних конкурсів – як всеукраїнських, так і міжнародних.

На площі Європейській був влаштований родинний фестиваль «Вінничани мають таланти». Саме тут талановиті діти, дорослі та навіть цілі родини мали можливість позмагатись у майстерності.

У Центральному парку міста біля водограю виступали колективи з Грузії, наш ансамбль танців «Веселка» та гурти національних товариств міста.

Біля Літнього театру демонстрували багатство Вінницької області на святі урожаю. Тут можна було поглянути на найкращих дідухів зі всього регіону, а також на обжинкові композиції, обрядові хліби та твори декоративного мистецтва.

На стадіоні Центрального парку на день міста влаштували справжнє боксерське шоу "Великий бокс". На ринзі виступали кращі боксери Вінниці та з-за кордону. Глядачі стали свідками семи захоплюючих протистоянь серед боксерів-олімпійців та чотирьох професійних поєдинків між боксерами Грузії, України, Німеччини та Угорщини.

На Майдані Небесної Сотні у спеціальних презентаціях розказали гостям міста про майбутні плани розвитку Вінниці у наступні кілька років, а також познайомили із провідними підприємствами Вінниччини.

Завершив святкування концерт на площі Василя Стуса з виступом учасника Євробачення 2018 - Melovin, неймовірної української співачки Наталії Могилевської, драйвові Kozak System та інші.

До побачення, Вінниця, і до зустрічі у 2019 році!

Голова Яської філії СУР
Віктор ГРИГОРЧУК

СКУ вітає Резолюцію Сенату США щодо визнання Голодомору геноцидом українського народу

Світовий Конгрес Українців (СКУ) вітає Резолюцію Сенату Сполучених Штатів Америки, одностайно прийняту 3 жовтня 2018 р. з нагоди 85-их роковин Голодомору.

Резолюція визнає висновки Комісії США щодо Голоду в Україні від 1988 р., в яких чітко сказано, що «Йосиф Сталін та його прибічники вчинили геноцид проти українців у 1932-33 рр.».

Резолюцію S. Res. 435 подали співголови Сенатського українського кокусу - сенатори

Роб Портман (Респ.- штат Огайо) і Річард Дурбін (Дем.- штат Іллінойс).

«Світовий Конгрес Українців щиро дякує Сенату Сполучених Штатів Америки за цю історичну резолюцію, вітає з цим досягненням у визнанні Голодомору українську діаспору в Сполучених Штатах Америки на чолі з Українським Конгресовим Комітетом Америки та настійно закликає Палату представників США зробити подібне визнання на пошану жертв Голодомору», – заявив Президент СКУ Євген Чолій.

Міжнародна акція до 85-х роковин Голодомору «Запалимо свічку пам'яті» в Бухаресті

Дві виставки до 85-х роковин Голодомору в Україні були відкриті 5 жовтня в Музеї муніципалітету міста Бухарест. Йдеться про виставку на тему «Страчені голодом: невідомий геноцид українців», надану Посольству України в Румунії Національним музеєм «Меморіал жертв Голодомору» та фотовиставку «Голодна симфонія», яку презентувала український фотограф Ксеня Пілявська.

Присутні мали можливість дізнатися про Голодомор 1932-33 років, коли штуч-

ним голодом, організованим радянським режимом, в Україні загинули мільйони українців. Коротку презентацію історичних даних англійською мовою зробив представник Музею міста Бухарест. У своєму виступі Надзвичайний і Повноважний Посол України в Румунії Олександр Баньков закликав присутніх відвідати виставки й долучитися до всесвітньої акції «Запалимо свічку пам'яті», присвяченої цього року зокрема пам'яті дітей українців, які загинули під час цієї страшної трагедії.

Автор фотовиставки «Голодна симфонія» Ксеня Пілявська повідомила про ідею і мету проекту. Вона заявила, що роздуми про мільйони невинних жертв, а також розповіді її дідуся, який був свідком тих подій, стали поштовхом до створення фотосесії, мета якої одна: щоб така трагедія не забувалася й ніколи не повторювалася.

Після презентації згаданих вище виставок Посольство України в Бухаресті спільно із Союзом україн-

ців Румунії провело Міжнародну акцію до 85-х роковин Голодомору «Запалимо свічку пам'яті». Присутні вийшли на подвір'я Музею, де, запаливши свічку пам'яті, вшанували хвилиною мовчання пам'ять тих, хто став жертвою Голодомору 1932-1933 років. Повернувшись в музей, вони відвідували виставку. Відвідувачі виставки мали змогу детально дізнатися про демографічні втрати від Голодомору, історичні його дані, ознайомитися з тогочасними фотографіями, а також із вражаючою фотовиставкою «Голодна симфонія», яка містить чорнобілі фото, що відтворюють образ жінки, яка пережила трагедію Голодомору.

Серед присутніх, на яких виставки справили сильне враження, були чільні представники Союзу українців Румунії. Слід сказати, що Бухарестська філія СуР щороку у листопаді вшановує пам'ять жертв Голодомору.

«Зберегти пам'ять безневинних жертв Голодомору та не допустити повторення величезної трагедії» було гаслом акції в Бухаресті, присвяченої 85-м роковинам Голодомору. Виставка триватиме в столиці Румунії один місяць – з 5 жовтня до 5 листопада 2018 р.

Христина ШТИРБЕЦЬ

Іван КОВАЧ

НЕ ЖИЗНЬ, А СМЕРТЬ, – І ТУТ, І ТАМ...

(До 85-роковин Голодомору в Україні 1932-1933 рр.)

Голодомор – зима-зима,
загибло все й немовби вся,
немовби вся Земля...
Та ні, бо ти, Вкраїно,
ще вікуєш з нами
й серед нас,
й яйце-райце

посеред нас –
йще, йще.
Нема з-між нас
лиш тих, хто щез,
в голодоморі-морі
змерз, і не воскрес,
лиш той, хто в дим

пішов степами,
заріс голодними
снігами в роздольній
вовчій пащі долі...
Немов десь там,
де сам-на-сам
вкраїнець дихав

в тому горі,
що розлилося
мертвим морем,
що й без колиски
заколише
не життя, а смерть, –
і тут, і там...

Національна нарада шкільних інспекторів та вчителів-методистів для української та польської мов у Румунії

Духовні надбання етнічних груп виступають важливою складовою й потужним чинником збагачення культури усього румунського суспільства. Передусім, Румунія гарантує право етнічних груп на національно-культурну автономію: користування й навчання рідною мовою та вивчення рідної мови в державних навчальних закладах. Забезпечення мовних прав осіб, що належать до національних меншин, і сприяння захисту їхніх мов не означає, що це перешкоджає вивченню державної (офіційної) мови, а навпаки, сприяє збереженню в Румунії мовнокультурного розмаїття. Навчання української мови в сучасній школі має бути орієнтоване на життєві потреби учнів, допомагати їм упоратися з реальними проблемами, які пов'язані з користуванням мови. Це особливо актуальне для учнів, які вчаться у загальноосвітніх навчальних закладах Румунії, тому що україномовне середовище користується не літературною українською мовою, а переважно діалектами. Тому вивчення рідної мови посідає одне з провідних місць у системі навчальних дисциплін середньої школи, а школа є тим цілющим джерелом підживлення самобутньої культури українців Румунії, гарантією збереження в її середовищі материнської мови як визначальної ознаки існування національної громади.

Молодий лідер української громади пан Микола-Мирослав Петрецький, – голова СуР і депутат у Парламенті Румунії, – зрозумів важливість та необхідність вивчення української мови і приділив особливу увагу цьому питанню, залучившись особисто до пошуку його вирішення. За останні три роки здійснено комплекс організаційних заходів, спрямованих для практичного вирішення проблем задоволення освітніх потреб української меншини, що проживає в Румунії. Таким чином, особливу увагу було приділено щорічним робочим зустрічам з українськими вчителями Румунії: перша 12-14 жовтня 2017 року в місті Клуж-Напока, а друга 9 лютого 2018 року у місті Сігету-Мармаціей.

На початку нового навчального 2018-2019 року, 29 вересня, у Сучавському Університеті імені Штефана Великого відбулася Національна нарада викладачів української та польської мов у Румунії, організована Департаментом для меншин Міністерства національного виховання спільно з Сучавським університетом імені Штефана Великого та Союзом українців Румунії. Міністерством національного виховання Румунії було виділено кошти для 18 осіб, шкільних інспекторів та вчителів-методистів української та польської мов у повітах Марамуреш, Сучава, Арад, Бото-

шани, Караш-Северін, Сагу-Маре, Тіміш і Тульча. До них приєдналися виховательки, вчителі та директори шкіл повіту Сучава, в яких вивчаються українська та польська мови, а також керівництво Сучавського

ного інспектора Сучавського шкільного інспекторату, пані Лучія Міжок – шкільний інспектор та Елена-Мануела Давід – директор Будинку вчителя. Також інспектор для української мови Ілля Савчук запросив з боку Сучавської філії СуР керівників сурівських філій повітів, де вивчається рідна українська мова. На його запрошення, відгукнулися й були присутні на робочій зустрічі Дмитро Черненко – голова Тульчанської філії та Віктор Симчук – голова Ботошанської філії. На жаль, голова СуР та депутат в Парламенті Румунії пан Микола-Мирослав Петрецький не зміг бути присутнім фізично, але, як завжди, ми відчували його присутність через особливу увагу, яку він з самого початку приділяє вивченню української мови в Румунії та через комплекс здійснених заходів за останні три роки, спрямованих на практичне вирішення проблем, з якими стикається українська меншина в Румунії.

У своїх промовах запрошені коротко розповіли про систему освіти для меншин та уточнили сучасні проблеми, з якими стикаються учні, студенти та викладачі.

Під час наради були представлені не тільки сучасні проблеми навчального процесу, а також були висвітлені результати української освіти в Румунії, як, наприклад, результати, отримані на національних олімпіадах та конкурсах, створення нових груп та класів з викладанням рідною українською мовою, якість та кількість позакласних заходів і, найголовніше, розробка нових шести підручників української мови та літератури для I-VI-их класів, які були надруковані Міністерством національного виховання Румунії. Ці підручники були складені за дуже короткий час на основі посібників, які були видані за фінансовою допомогою СуР. Я впевнена, що це буде на користь як учням, так і вчителям, і сподіваюся, що на наступній нараді будуть відгуки і стосовно цих нових підручників. Також в рамках наради були представлені нові нормативні документи, що стосуються навчального процесу в школах Румунії, як, наприклад, нова методологія організування і проведення національних олімпіад та національних конкурсів, нова структура 2018-2019 навчального року, календар національних іспитів, які будуть проходити цього року, тобто тестування (перевірка) знань учнів наприкінці II-го, IV-го, VI-го та VIII-го класів, іспити на атестат про повну загальну середню освіту в школах, де навчання проходить рідною українською мовою.

(Продовження на 10 стор.)

проф. Ельвіра КОДРЯ,
Радник у Міністерстві національного виховання Румунії

Університету ім. Штефана Великого: Михайл Дам'ян, ректор Сучавського Університету імені Штефана Великого, декани Лумініца Елена Турку та Адіна Ігнат, керівник колективу україністики Ана-Марія Гавріл та професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Сучавського університету імені Штефана Великого Володимир Антофійчук. З боку Сучавського шкільного інспекторату були присутні Габрієла Скутару та Крістіан Кучурян – заступники Генерального шкіль-

До Сторіччя Великого Об'єднання

ХІ-ий міжетнічний фестиваль «Злиття - Яси 2018р.»

З великим задоволенням, але і з жалем згадую участь нашого вокально-інструментального гуртка «Буковинка» та ансамблю українського народного танцю «Веселка» в міжетнічних фестивалях, організованих різними студентськими організаціями протягом 2010 – 2015рр. Я маю на увазі такі міжетнічні фестивалі, як «ЯШІНГТОН», «МУЛТІКОЛОР» та інші. З жалем, тому що в останні роки нові покоління яських студентів не проявили відкритості та ініціативи в цьому відношенні. Шкода, коли такі акції відбувалися літком, на відкритому повітрі в найбільш відвідуваних місцях м. Яси, створюючи хорошу можливість для просування міжкультурного діалогу, презентації культурної спадщини національних меншин, виступами гуртків пісні і танців, і не тільки, а також стендами презентації традицій і звичаїв громад, які були організовані з цього приводу.

Однак, слід підкреслити, що в цих умовах нацменшини м. Яси стурбовані тим, щоб полегшити доступ громадськості до культурного досвіду, який просуває ідентичність нацменшин і стимулює ініціативи громад для пошуків культурних подій, характерних для кожної меншини. У зв'язку з цим ми маємо на увазі заходи, організовані з нагоди Дня рідної мови, Дня української мови і традиційних фестивалів, в тому числі Фестивалю «Злиття», які проводяться щорічно в Ясах.

На запрошення, отримане від Асоціації італійців у Румунії та координатора фестивалю «Злиття - 2018», від Союзу українців Румунії в спектаклі взяв участь танцювальний ансамбль «Веселка» Яської Філії СУР з низкою українських народних танців, серед яких пригадаю такі, як «Березнянка», «Гопак» та інші. Виступу нашого гурту передувала коротка відеопрезентація про діяльність нашої філії в останні роки. Наші танцюристи взяли участь

разом з представниками інших нацменшин в традиційному параді народних національних костюмів. Представлена вистава і відеопрезентація користувалися справжнім успіхом, будучи тепло аплодовані глядачами, які прийшли на ці заходи, що відбулися як в Будинку культури студентів м. Яси, так і в комуні Мошна Яського повіту.

Міжетнічний фестиваль «Злиття - Яси 2018р.», організований Асоціацією італійців Румунії - RO.AS.IT, при фінансовій підтримці Міністерства культури, мерії м. Яси та комуні Мошна, було присвячено "Століттю" Великого Об'єднання з ціллю просування фольклору національних меншин, пропонуючи громадськості деякі з найкращих пісень і танців, які намагається зберегти у їх найвірогіднішій формі кожна етнічна громада.

У фестивалі взяли участь традиційні танцювальні ансамблі та самодіяльні артисти, що представляють національні меншини Румунії: вірменів, хорватів, євреїв, німців, греків, італійців, македонців, поляків, росіяно-липован, рутенців, сербів, турків та українців.

Розклад заходів був відкритий 6 жовтня парадом традиційного одягу, який проходив за маршрутом Яська повітова рада – бул. Штефан чел Маре – Площа об'єднання – Будинок культури Студентів. У параді взяли участь всі 13 культурно-мистецьких гуртів, записаних у програму.

Ввечері на сцені Будинку культури студентів фестиваль продовжився синхронною виставою традиційної музики і танців меншин, що також дало йому назву: «Злиття».

На другий день фестивалю, 7 жовтня, ансамблі вирушили в комуну Мошна, де вперше відбулася така вистава.

Серед заходів круглий стіл був також частиною фестивалю «Злиття – 2018», в якому взяли участь представники меншин, а також представники Комітету з культури, культурів і засобів масової інформації Ради національних меншин. Тема цієї зустрічі – «Культурні злиття та інтерференції» – дала учасникам можливість обговорити заходи, організовані в рамках подій, присвячених "Століттю Великого Об'єднання", і роль меншин в сучасній еволюції Румунії.

З цієї нагоди Асоціація італійців у Румунії організувала майстер-класи, в яких італійські танцюристи, запрошені на ці заходи вивчили два традиційні румунські танці, а представники румунських ансамблів були запрошені вивчити перші кроки окчітанського танцю.

Голова Яської філії СУР
Віктор ГРИГОРЧУК

ДО 110-РІЧЧЯ ВИДАТНОГО ПРОФЕСОРА І ДИРИГЕНТА МИХАЙЛА МИТРИНЮКА

Був би жив Михайло Митринюк, видатний український професор музики, композитор і диригент цього року мав виповнити 110 років.

Проф. М. Митринюк народився 1908 р. в селі Хотинська Поляна в Буковині. Початкову школу закінчив у Грозинцях, а педагогічну школу і консерваторію у Чернівцях. Ще будучи студентом, управляв хором, а після закінчення студій продовжив диригувати, будучи і директором школи у Грозинцях.

Доля привела Михайла Митринюка у 1948 р. до Сігету, де професор стає викладачем музики в Українському педагогічному ліцеї. У Сігеті він працював і прожив до кінця свого життя 1981 р. Але не просто. Між 1951 і 1957 роками він стає директором Сігетського педагогічного ліцею. В цей час диригує хором ліцею, а між 1955 і 1959 роками диригує хором Палацу Культури м. Сігету, засновує мандоліновий оркестр Українського педагогічного ліцею, а також оркестр Палацу Культури в Сігеті. Він засновує хори на заводах у Сігеті, ходить допомагати хорівій справі як в українських селах, так і в румунських селах у Мараморіші.

Він був маестро великої плеяди учителів, професорів-диригентів в українських селах: Миколи Арделяна, Марії Крамар (Опрішан), Елека Опрішана, Василя Мігні, Миколи Крамара, Мирослава Петрецького (із Верхньої Рівни), Юрія Кімпана, Івана Крайли, Івана Лібера, Юрія Павліша, Михайла Поповича, Федора Поповича, Василя Баршая та інших.

У 1956 р. проф. М. Митринюк приєднав до хору із Верхньої Рівни учнів ліцею м. Сігету, учителів із Кричунова і Луга над Тисою, мандоліновий оркестр, групу танцюристів і зустрів у м. Бая Марє видатний Український державний ансамбль пісні і танцю з Києва, керований славнозвісним Григорієм Вєрьовкою, і разом виступили у грандіозному спектаклі.

У 1964 р. М. Митринюк став професором музичних інструментів Народної мистецької школи м. Сігету. Через свою невтомну працю, продовжену його учнями, він зробив Мараморошину справжнім музичним центром, визнаним у всіх країні.

Після м. Сігету Мармацієй, де він прожив 33 роки, другою дорогою для нього місцевістю було село Верхня Рівна, куди він часто приходив, де створив мандоліновий оркестр, допомагав місцевому хоріві. Він обробив багато українських і румун-

ських пісень для оркестру і хору. Так він навчив хор і оркестр із Верхньої Рівни свою «Марамороську сюїту», яка і тепер є в репертуарі хору «Ронянські голоси». Навіть будучи на пенсії, проф. М. Митринюк приходив до Верхньої Рівни і навчав дітей грати на різних інструментах.

Проходячи початкову і педагогічну українську школу у Сігеті, я мала нагоду навчитися грати на мандоліні ще в 7 класі від проф. М. Митринюка і вже з 1 року педагогічного ліцею брала участь у мандоліновім оркестрі ліцею на різних національних шкільних конкурсах. Пізніше, будучи учителькою у Верхній Рівні, грала у мандоліновім оркестрі і по Револуції.

2008 р. організація СУР відсвяткувала у Верхній Рівні 100-річчя від дня народження славного професора, диригента і композитора М. Митринюка. Провів акцію проф. Мирослав Петрецький – голова Марамороської організації СУР. При цій нагоді виступали багато особистостей: Степан Бучута, тодішній депутат і голова СУР, письменники: Ю. Павліш, І. Ковач, М. Корсюк, М. Трайста, від Посольства України Т. Рендюк, також Ю. Парацінець, І. Ребошанка, Ірина П.-Ковач, Ярослава Колотило, Тереза Шендрюю та інші.

У продовженні виступив хор «Ронянські голоси» із Верхньої Рівни, який виконав також пісні славного композитора М. Митринюка. Виступав також і хор із Русь Поляни, соліст з України В. Весенчук, вокально-інструментальний гурт під проводом М. Петрецького. Завершила спектакль танцювальна група «Соколи» під проводом, як і хору, проф. Джети Петрецької.

І так пройшло 10 років, а по суті, 110 років з дня народження великого педагога, професора, диригента і композитора М. Митринюка.

Частина з його учнів і тепер свіває у хорі «Ронянські голоси», який наступного року сповнить 70 років своєї діяльності. На жаль, частина з його членів відійшла у вічність. Так, недавно нас покинув пан Микола Петрецький, один з перших членів хору із Верхньої Рівни, багато років активний член хору, добрий приятель проф. Михайла Митринюка, який часто загощав до сім'ї М. Петрецького. Хай їм обом буде земля пером, а пам'ять про них вічно збережеться у наших серцях!

ВАЖЛИВІ ВІЗИТИ ВЕЛЬМИШАНОВНОГО ПОСЛА США В РУМУНІЇ, ЙОГО ЕКСЦЕЛЕНЦІЇ ГАНСА КЛЕММА І ВЕЛЬМИШАНОВНОГО ПОСЛА УКРАЇНИ В РУМУНІЇ, ЙОГО ЕКСЦЕЛЕНЦІЇ ОЛЕКСАНДРА БАНЬКОВА В МАРАМОРОЩИНІ

Для Марамуреської філії СУР цілий тиждень (8-14 жовтня 2018 року) був дуже насичений різними подіями. Найважливішими подіями вважаємо візити двох послів – Вельмишановного посла США в Румунії, Його Ексцеленції Ганса Клемма і Вельмишановного посла України в Румунії, Його Ексцеленції Олександра Банькова.

В понеділок, 8 жовтня, СУР провів чергове засідання Ради в місті Клуж Напока.

У вівторок, 9 жовтня, в присутності посла України в Румунії, радника посольства України в Румунії Павла Роговея, депутата Парламенту Румунії і голови СУР Миколи Петрецького, мера м. Сігету Мармаціей, голови місцевої держадміністрації Горії Скублі, представниками Сігетського музею і керів-

ництвом СУР філії Марамуреш була відкрита виставка про Голодомор в Україні 1932-1933 рр.

Того ж самого дня посол України в Румунії Олександр Баньков, разом із депутатом Парламенту Румунії і головою СУР Миколою Петрецьким і керівництвом СУР філії Марамуреш зустрівся і обговорив важливі справи із Вікарієм української православної церкви, отцем Іваном Піцурою, представниками СУР із усіх українських сіл Мараморощини, відвідав декілька шкіл, Школу села Верхня Рівна, Рускови і Технологічний ліцей та Школу № 4 села Поляни.

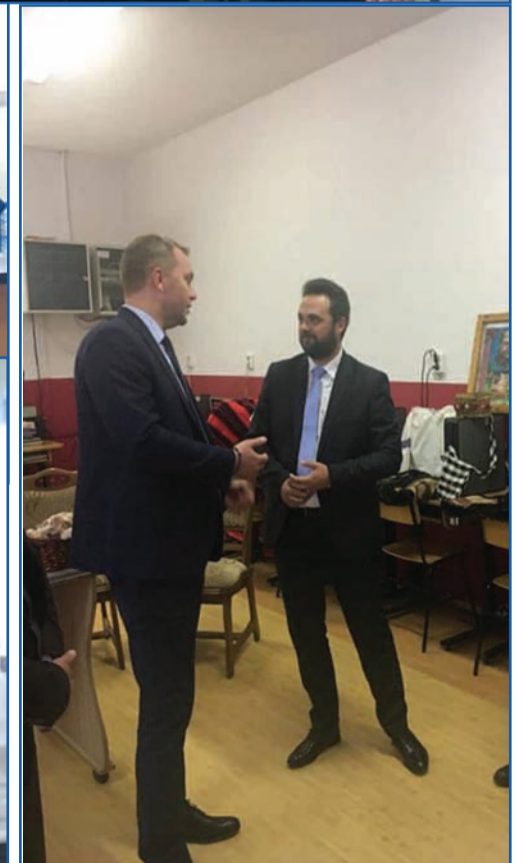
В середу, 9 жовтня, посол Олександр Баньков і депутат Микола Петрецький зустрілися із представниками Префектури і Держадміністрації повіту Марамуреш.

В четвер, 10 жовтня, СУР повіту

Марамуреш мав честь прийняти в своєму сігетському приміщенні дуже важливого гостя – Вельмишановного посла США в Румунії, Його Ексцеленцію Ганса Клемма, який у присутності депутата Миколи Петрецького зустрівся з українською громадою, представниками СУР всіх організацій, в яких проживають українці. Зустріч була дуже важливою і цікавою. Ми, українці Мараморощини, гордимся тим, що така важлива особа бажала зустрітися з нами і від душі щиро дякуємо за таку велику честь.

Детально напишемо про ці зустрічі в слідуючих номерах, бо вони варті цього, варті уваги, тому що це важливі події, дуже гарно, цікаво і корисно проведені.

проф. Василь ПАСИНЧУК,
Перший заступник голови СУР

Оголошення Вселенського Патріархату

Макарія Малетича та їх послідовників, які опинилися у схизмі не з догматичних причин, у відповідності до канонічних прерогатив Константинопольського патріарха отримувати такі звернення від ієрархів та інших священнослужителів з усіх Автокефальних Церков. Таким чином, згадані вище особи були канонічно поновлені у своєму єпископському або священницькому сані, також було відновлено співпричастя їхніх вірних з Церквою.

Під головуванням Його Всесвятості Вселенського Патріарха, Святей і Священний Синод зібрався на чергове засідання з 9 по 11 жовтня 2018 року для вивчення та обговорення питань порядку денного.

Священний Синод детально та тривалий час обговорював церковну справу України в присутності Його Преосвященства Архієпископа Даниїла Памфільського та Його Преосвященства Єпископа Іларіона Едмонтонського, Патріарших Екзархів в Україні, та ухвалив після розширеного обговорення:

1) Підтвердити вже прийняте рішення про те, щоб Вселенський Патріархат приступив до надання автокефалії Церкві України.

2) Відновити станом на сьогоднішній день Ставропігію Вселенського Патріарха в Києві, одну з його багатьох Ставропігій в Україні, які завжди там існували.

3) Прийняти та розглянути прохання про апеляцію від Філарета Денисенка,

4) Скасувати зобов'язання Синодального листа 1686 року, виданого за обставин того часу, який надавав у порядку ікономії право Патріарху Московському висвячувати Київського митрополита, обраного собором духовенства та вірян його єпархії, який мав згадувати Вселенського Патріарха як свого Першоієрарха за будь-яким богослужінням, проголошуючи та підтверджуючи свою канонічну залежність від Матері-Церкви Константинополя.

5) Звернутися до всіх залучених сторін із закликом утримуватися від захоплення церков, монастирів та іншого майна, а також від будь-яких інших насильницьких дій та помсти, щоб перемагали мир і любов Христа.

Вселенський Патріархат,
11 жовтня 2018 року
Головний Секретаріат Святого і
Священного Синоду

Заява П. Порошенка: «Це – перемога України, наша спільна перемога!»

Президент України Петро Порошенко: «Україна має позитивне рішення Вселенського Патріарха і Синоду про Єдину Помісну Православну Церкву!

Те, про що мріяли покоління українців та молилися сучасники - нарешті сталося: Україна отримала Автокефалію. Вітаємо всіх українських вірян з цією грандіозною історичною подією та дякую всім за молитву та підтримку. Це - перемога України, наша спільна перемога!"

Світовий Конгрес Українців вітає історичне рішення Священного Синоду - приступити до надання автокефалії Церкві України

Світовий Конгрес Українців (СКУ) вітає сьогоднішнє історичне рішення Священного Синоду під головуванням Його Всесвятості Вселенського Патріарха - приступити до надання автокефалії Церкві України.

У заяві Священного Синоду зазначається наступне:

“Священний Синод детально та тривалий час обговорював церковну справу України в присутності Його Преосвященства Архієпископа Даниїла Памфільського та Його Преосвященства Єпископа Іларіона Едмонтонського, Патріарших Екзархів в Україні, та ухвалив після розширеного обговорення:

1) Підтвердити вже прийняте рішення про те, щоб Вселенський Патріархат приступив до надання автокефалії Церкві України.

2) Відновити станом на сьогоднішній день Ставропігію Вселенського Патріарха в Києві, одну з його багатьох Ставропігій в Україні, які завжди там існували.

3) Прийняти та розглянути прохання про апеляцію від Філарета Денисенка, Макарія Малетича та їх послідовників, які опинилися у схизмі не з догматичних причин, у відповіднос-

ті до канонічних прерогатив Константинопольського патріарха отримувати такі звернення від ієрархів та інших священнослужителів з усіх Автокефальних Церков. Таким чином, згадані вище особи були канонічно поновлені у своєму єпископському або священницькому сані, також було відновлено співпричастя їхніх вірних з Церквою.

4) Скасувати зобов'язання Синодального листа 1686 року, виданого за обставин того часу, який надавав у порядку ікономії право Патріарху Московському висвячувати Київського митрополита, обраного собором духовенства та вірян його єпархії, який мав згадувати Вселенського Патріарха як свого Першоієрарха за будь-яким богослужінням, проголошуючи та підтверджуючи свою канонічну залежність від Матері-Церкви Константинополя.

5) Звернутися до всіх залучених сторін із закликом утримуватися від захоплення церков, монастирів та іншого майна, а також від будь-яких інших насильницьких дій та помсти, щоб перемагали мир і любов Христа”.

(Переклад заяви взято з веб-сайту Української Православної Церкви Київського Патріархату).

“Від імені 20-мільйонної української діаспори Світовий Конгрес Українців висловлює надзвичайну вдячність Священному Синоду та Його Всесвятості Вселенському Патріарху за довгоочікуване рішення - приступити до надання автокефалії Церкві України, а також вітає увесь український народ з цією історичною подією,” - заявив Президент СКУ Євген Чолій.

Дні української культури в Бухаресті

13 -14 жовтня у Бухаресті були проведені "Дні української культури" місцевою філією Союзу українців Румунії. Захід відбувся за фінансове сприяння СуР. 13 жовтня у Бухарестському національному музеї села імені Дімітрія Густі зібралися шанувальники української культури, українці, румуни, представники музею, Союзу українців Румунії, Посольства України в Бухаресті, громадських кіл Румунії, учні, студенти та засоби масової інформації. Були влаштовані виставки писанок, українського народного одягу та друківаних видань СуР. Був організований круглий стіл на тему української культури у Бухаресті.

З вітальними словами виступили Радник посланник Посольства України в Румунії Євген Левицький, директор Музею села з наукової роботи Аурелія Тудор, представник Міністерства культури Магдолна Гросу та колишній директор у Міністерстві культури Карол Кеніг. Румунська актриса Дойна Гіцеску привітала українську громаду з нагоди цього свята та прочитала дві цікаві поезії, з-поміж яких "Testament" (Заповіт) Михайла Трайсти.

У своїй промові голова Бухарестської філії СуР пані Ярослава Колотило відмітила, між іншим, що українці Бухареста мають чим похвалитися, оскільки у цьому місті є висока, елітна культура. Тут знаходяться центральний провід СуР, редакції газет та журналів СуР, українське відділення Факультету іноземних мов, Посольство України в Румунії та, зрозуміло, приміщення Бухарестської філії, де українці мають можливість зустрічатися та проводити різні свята та репетиції ансамблю "Зоря". Пані Колотило згадала попередніх керівників Бухарестської філії, які доклали багато зусиль для утвердження української культури.

Голова комісії з культури СуР, письменник Михайло Трайста виступив з доповіддю

про історію української літератури в Румунії, відмітивши, що останнім часом за фінансовим сприянням СуР, щорічно друкуються майже 15-25 книг, в тому числі переклади. Михайло Трайста представив українську періодику СуР та спонукав учасників взяти додому, якщо бажають, представлені видання.

Захід продовжився святковим концертом, на якому виступили танцювальний колектив "Козачок" із села Балківці Сучавського повіту та вокальний колектив "Відимо" із

музею села, які зупинилися, щоб побачити українські танці та послухати пісні. Ведучою концерту була студентка Беатріса Попович. Мало місце також відвідання хати українців-гуцулів із села Брязя Сучавського повіту, яку представила музеограф Ала Мовіляну.

У неділю, 14 жовтня, Українська православна церква в Бухаресті Святого Петра Могили відзначила своє друге храмове свято "Покрови Пресвятої Богородиці". Богослужіння з нагоди престольного свята відправляли настоятель церкви отець Дмитро Колотило та отець Юрій Сакалош з Вишавської Долини Марамуреського повіту. До церковного хору прилучилися й члени колективу "Відимо", які прикрасили богослужіння своїм співом. Після богослужіння мав місце святковий обід та симпозіум на тему "Покрова та її значення для українців".

Головний редактор румуномовної газети "Săptămânalul ucraïnean" Іван Робчук у цікавій доповіді відмітив, що в Україні свято "Покрови" є не тільки церковним, а й державним та народним, оскільки цієї дати відзначається й День українського козацтва та День захисника України. Він додав, що коли козаки з України переселялися до Добруджі, вони брали із собою ікону Покрови Пресвятої Богородиці. З цим святом також пов'язані різні вірування, в народі говорять, що на Покрови незаміжні дівчата виходили на вулицю і веселилися, тому що вважалося, що цього дня вони зустрінуть майбутнього нареченого. Пан Іван Робчук додав, що українське слово "Покрова" було запозичене румунами завдяки його великому значенню.

Головною метою "Днів української культури" була популяризація української культури серед громадян Румунії, й не лише, та залучення українців до духовної культури, до церкви.

Христина ШТІРБЕЦЬ

Сянока (Польща). Концерт зачарував учасників заходу, в тому числі відвідувачів

Національна нарада шкільних інспекторів...

(Закінчення. Початок на 5 стор.)

Наприкінці наради в рамках спільних дискусій, на основі представлених матеріалів всі учасники одногласно підкреслили необхідність та важливість регулярних зустрічей, тому що висвітлення проблем, з якими стикаються учні та вчителі, не означає, що ми когось засудуємо, а означає, що ми приділяємо особливу увагу цьому питанню і залучаємось особисто до пошуку його вирішення. Я впевнена, що такі зустрічі потрібні, тому що викладачі мають можливість не тільки обмінюватися досвідом, а разом можуть знайти рішення різних питань.

А ще хочу подякувати пані Ані-Марії Гавріл за те, що вона зорганізувала в цьому році таку надзвичайно важливу робочу зустріч для викладачів української мови в Румунії. Щиру вдячність і нашому депутатові в Парламенті Румунії та голові Союзу українців Румунії панові Миколі-Мирославу Петрецькому за його зусилля та щорічну фінансову та моральну підтримку СуР, що надає нам змогу розгортати проекти, спрямовані на підтримку та розвиток української освіти в Румунії і сподіваюсь, що і надалі буде підтримувати таку діяльність.

ГАМЧАРКА

(Історичний нарис)

Гамчарка, колишній український монастирський край, займає вищу долину річки Таїца. Мальовнича позиція, чисте повітря, гори, які її оточують, покриті старими липовими лісами, пом'якшують клімат і літом, і зимою. Комуна Гамчарка з її селами Ніфон і Балабанча розташована на 2 км від головного хребта Мачінських гір, в низині Таїци.

Слобода Гамчарка знаходиться в центральній-західній частині Тульчанського повіту, на відстані 52 км від міста Тульча і на 5 км від села Балабанча, на правому березі річки Таїца, у підніжжі пагорба Гамчарка. Слободу перетинає асфальтова шосейна дорога Н-р 222, яка її зв'язує з приналежними до комуни селами – Балабанча, Ніфон і Капріоара, Гамчарка є центром комуни.

На цих місцях колись бували ліси. І тепер біля слободи широколисті ліси, в яких переважає липа.

Гамчарка заснувалася біля 1800 року. Назва місцевості походить від імені братів Гончаренко, які утвердили село в 1812 році. Гамчарку, власне, заснували українські емігранти, які прибули сюди з України.

На місці, де знаходиться сьогодні церква, був український монастир з кількома монахами. Монастир був збудований біля 1763 року, якого знали під назвою Монастир Таїца.

Після 1878 року село Гамчарка приналежало до Балабанчі. В 1925 році Гамчарка стає комуною. Люди тут займалися землеробством, скотарством і бджільництвом.

В 1805 році все населення було українське: 30 сімей.

У 1904 році в Гамчарці проживало 338 українців, 6 румунів і 4 євреї. В 1992 році тут проживало 341 чоловік, майже всі українці. В 2010 році було 366 чоловік.

Отець Ніколає Міту каже, що сюди спочатку прибули кілька українських мешканців, біженців з України, щоб спастись від рекрутчини. Українські монахи емігрували в добруджанський край в II-й половині XVIII століття, під час царювання Катерини II (1762-1796). Під її пануванням військова служба продовжилась до 25 років. Тому багато російської та української молоді поступили в монастир і стали монахами. Побачивши, що військово не зростає, а навпаки, зменшується, цариця приказала, щоб всіх монахів віком до 45 років вибрати з монастирів і вислати їх до війська.

Деякі з них не хотіли підкоритися указу цариці і утекли за кордон, в Добруджу, яка тоді знаходилася під турецьким пануванням, де знайшли свободу. Так знайшли притулок тут кілька українських монахів, які, само собою, хотіли збудувати тут церкву. Вони збудували церкву в поляні. Ця церква стала монастирем Таїца. Церква була збудована в 1862 році з дерева (з дубових дощок). Щоб збудувати церкву, монахи отримали дозвіл від турка Джафера з сусідньої слободи Джаферка. Церква мала храм Покрови Пресвятої Діви Марії. Кажуть, що пізніше деякі монахи повернулися в Україну. Тут вони переконали своїх рідних і знайомих про краще життя в цьому краї. Так сюди почали прибувати українці. Їх число зростало і так вони заснували слободу Гамчарка. З часом монастир Таїца став багатим. Про це дізналися некрасовці з Каркаліу. Вони прибули сюди на верхах, мучили і навіть убили кількох монахів, пограбували монастир і від'їхали.

Монахи, які залишилися, розійшлися, а церква залишилась для віруючих слободи Балабанча.

Поміж жителями слободи був і старий гончар, ім'я якого невідоме. А як на той час, посуда, потрібна в господарстві, була зроблена з паленої глини, – багато з жителів слободи, як і жителі

сусідніх слобід, приходили до «Гончаренка» придбати потрібну посуду. Від гончара і назва слободи – Гамчарка. Все це зібрав отець Ніколає Міту від старих людей села: Никифора Сидоренка, Андрія Петрова, Миколи Мішкаленка та ін.

З часом церква стала занепадати, почало гнити дерево, з якого була збудована. Потрібний був ремонт. Ремонт церкви відбувся у 1968 р. Ремонт був зроблений з допомогою віруючих слободи і державною допомогою Єпископії Нижнього Дунаю.

Переосвячення церкви з храмом Св. Дмитрія відбулося 3 листопада 1968 року. На церемонії був Єпископ Кесаріє Паунеску з Нижнього Дунавця, оточений собором священників. На службі було велике число віруючих слободи та із сусідніх слобід.

Служили при цій церкві священники: от. Ілієску, от. Клементе, от. Настасе, який посадив багато фруктових дерев в городі церкви, от. Іоан Георге, який покрив церкву бляхою, от. Васіле Шербан, от. Ніколає Міту та ін.

Віргілій РІЦЬКО

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРІВ СУР

• **Михайла МИХАЙЛЮКА** (1 жовтня 1940 р.) – відомого літературного критика, поета, прозаїка і головного редактора «Українського вісника», члена Спільниці письменників Румунії, уродженця мальовничої Буковини, випускника Серетського українського ліцею та Факультету української мови і літератури Бухарестського університету, члена видавничої комісії СУР. За свою творчу діяльність нагороджений Премією Спільниці Письменників Румунії. За 2015 р. нагороджений премією ім. Ольги Кобилянської. Все своє життя пан Михайлюк присвятив українській мові в Румунії, працюючи з самого початку в єдиній україномовній газеті Румунії «Новий вік», теперішній «Вільне слово», яку покинув, щоб створити при СП Румунії, а потім при СУР 1990 р. «Наш голос»; через деякий час переходить на керівництво «Українського вісника», де й по сьогодні працює.

Автор цілої низки книг прози, критики,

віршів та редактор не однієї української книги ще за часів видавництва «Критеріон», а після Грудневої Революції – багатьох видань СУР.

• **Ананія ІВАНОВА** (14 жовтня 1946 р.) – колишнього депутата Парламенту Румунії, вихідця задунайських козаків, одного із співзасновників філії СУР в Добруджі, керівника дитячого гурту «Дунавецькі козачки». За короткий час, коли займався і викладав українську мову в деяких групах, які сам створив, брав участь у Фестивалі-конкурсі декламування української поезії в Румунії, який проходив у той час у с. Верхня Рівна, Мараморощина.

• **Степана БУЧУТУ** (23 жовтня 1944 р.) – уродженця найбільшого українського марамороського с. Русь-Поляна в багатодітній українській сім'ї.

Випускник Сігетського українського

ліцею, Інституту електромеханіки та Бухарестського юридичного факультету при Екологічному Університеті.

З 2005 р., після смерті голови СУР Степана Ткачука, – депутат Румунського парламенту до 2012 р. як представник української меншини та голова СУР протягом 10 років – до VII-го З'їзду 2015 р.

Пан Степан Бучута – автор двох книг публіцистики.

На VII З'їзді обраний почесним головою СУР.

• **Анну БЕРЕГІЙ** (23 жовтня 1947 р.) – уродженка українського банатського села Копашиль Караісеверінського повіту. Активний член СУР та дописувач до наших журналів, що при СУР. Гарна людина, добра та щира. Талановитий декламатор української поезії. Член комісії з культури СУР.

З РОСИ-ВОДИ!

ХАЙ НИНІШНЯ ОСІНЬ

ПРИМНОЖИТЬ ВАМ ЛІТА!

НА МНОГАЯ І БЛАГАЯ ЛІТА!

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ПРОВІД СУР

В БУХАРЕСТІ

УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР

Уже стало традицією, щоб з нагоди Днів слов'янської культури, організованих Департаментом російської і слов'янської філології Бухарестського факультету та Асоціацією слов'янців Румунії у співпраці з організаціями нацменшин, в тому числі Союзом українців Румунії, проводився у Бухаресті "Український літературний вечір". 22 вересня у приміщенні Бухарестської філії Союзу українців Румунії цього річного літературний вечір був присвячений українським письменникам-ювілярам та громадсько-культурним діячам: Олександрю Олесю, Борису Грінченку, Сидонії Никорович та Євгенії Ярошинській.

Професори та літературознавці з України Володимир Антофійчук, Оксана Івасюк, Алла Агафонова виступили з надзвичайно цікавими та змістовними доповідями про згаданих вище письменників у супроводі мультимедійного проєктора. Акуратні і красиво розміщені слайди, текстові дані та зображення зосередили увагу та зацікавленість аудиторії. Професори також прочитали вірші та уривки з творчості українських письменників. Вірші та уривки з прози з української літератури продекламували, відповідно, прочитали українською мовою і в перекладі румунською мовою румунська актриса Дойна Гіцеску, Ярослава Колотило та, не востаннє, діточки Надія і Миколай Панчеки. Переклади були прочитані зі збірника Мірчі Лютика "Зоряний дощ" (Ploaie de stele) та антології Лео Бутнару "Український авангард" (Avangarda ucraïneană). Після декламування вірша Олександра Олеся "Чари ночі" пані Колотило запропонувала прослухати пісню на слова цього вірша, який став уже популярним

романсом "Сміються, плачуть солов'ї..." у виконанні Ніни Матвієнко.

Гості з України подарували українській громаді м. Бухарест чудові подарунки: книгу Галини Морараш "Ідіолект Ярошинської", Збірник кінематографічних творів. Юрій Ілленко, путівник Чернівецький. Національний

університет імені Юрія Федьковича (Резиденція митрополитів Буковини і Далмації) та листівки "Чернівці Мальовничі".

У заході, який був організований Бухарестською філією СуР, взяли участь також Радник посланник Посольства України в Румунії Євген Левицький з дружиною, Директор Департаменту російської та слов'янської філології Бухарестського факультету Октавія Неделку, представники Центрального проводу СУР Михайло Гафія Трайста та Богдан Мойсей, головний редактор українського літературного журналу "Наш голос" Ірина Мойсей, члени бухарестської філії СуР і симпатизанти.

Підбиваючи підсумки літературного вечо-

ра, голова Бухарестської філії СуР Ярослава Колотило зазначила: "Я думаю, що всі ми зрозуміли, що українська література багата, гарна і цікава. Я думаю, що наша ціль досягнута. Треба, щоб українська література ставала відомою як українцям, так і румунам. Жалю, що не дуже багато української літератури проникло в Румунію. Потрібно якось притягнути румунів до нашої літератури, щоб зрозуміли, що у нас великий скарб. Покійний Степан Ткачук дуже багато перекладав, але цього не достатньо. Все ж таки, появились і нові переклади. Нашою ціллю є розповсюджувати між українцями Румунії, між румунами та іншими національностями наші літературні цінності". Пані Колотило додала, що жаліє з того приводу, що на цей раз не були присутні й студенти на цьому літературному вечорі, але на той час вони ще не почали новий навчальний рік.

Вдалі, цікаві переклади з української літератури поступово, але дуже сміливо, появляються й сьогодні. Минулого року було опубліковано румунський переклад роману "Клітка для вивільги" Володимира Даниленка (Volodymyr Danylenko, "Colivie pentru pasăre măiastră"). Переклад з української на румунську роману здійснив письменник Михайло Трайста. Румунський письменник Аурел Марія Барос написав гарну рецензію на цей переклад. Також слід згадати переклад книги Григорія Сковороди "Сад божественних пісень" (Hryhorij Skovoroda, "Livada Cânturilor Divine"); переклад здійснив Євсебій Фрасинюк. Драму "Царівна" за однойменною повістю Ольги Кобилянської, яку написав чернівецький драматург Василь Довгий, переклав письменник Іван Кідешук ("Prințesa"). Отож, є надії на все краще ознайомлення румунських читачів з українською літературою.

Христина ШТІРБЕЦЬ

◆ С Ж О Р І Ж К А Д Л Я Д І Ж Е Й ◆

1 ЖОВТНЯ РОЗПОЧАВСЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ РІК. ВІТАЄМО НАШИХ СТУДЕНТІВ І БАЖАЄМО БАГАТО, БАГАТО УСПІХІВ! ХАЙ ЩАСЛИВОЮ БУДЕ ЇХНЯ ДОРОГА В ЖИТТЯ, ЗДОБУТТЯ ЗНАНЬ! («ВС»)

Дівчинка-україночка

(Дитяча пісня)

Слова і музика Романа КОБЗИ

радыоро

Мі-бемоль мажор Сі-бемоль мажор 7 Мі-бемоль мажор Сі-бемоль 7

Я ве-се-ла дів-чин-ка, як чер-во-на кві-точ-ка. Я тан-цю-ю і спі-ва-ю:

Мі-бемоль мажор Мі-бемоль Сі-бемоль 7 Мі-бемоль мажор Сі-бемоль 7

"ля-ля-ля-ля-ля, ля-ля-ля-ля-ля!" Я ко-ха-ю ма-му й та-та, ду-же люб-лю

Фа-мажор нонакорд Сі-бемоль 7 Мі-бемоль Сі-бемоль 7 Сі-бемоль 7 Мі-бемоль Соль7

сво-го бра-та, я для них піс-ні спі-ва-ю: "ля-ля-ля-ля-ля, ля-ля-ля-ля-ля!"

До-мінор Фа-мінор9 Соль7 До-мінор Соль7 До-мінор Фа-мінор

Я ве-се-ла дів-чин-ка, щира ук-ра-ї-ноч-ка, я тан-цю-ю і спі-ва-ю

Соль7 Соль7 До-мінор Фа-мінор9 Соль7 До-мінор Соль7

ве-се-ло ме-ні! Я ве-се-ла дів-чин-ка, щира ук-ра-ї-ноч-ка

До-мінор Фа-мінор Сі-бемоль 7 Мі-бемоль Сі-бемоль 7 Сі-бемоль 7 Мі-бемоль

ща-стя й ра-дос-ті ба-жа-ю ді-тям на зем-лі! На у-сій зем-лі!

Дівчинка-україночка

(Дитяча пісня)

1. Я весела дівчинка,
як весняна квіточка.
Я танцюю і співаю:
"ля-ля-ля-ля-ля, ля-ля-ля-ля-ля!"
Я кохаю маму й тата,
дуже люблю свого брата
і для них пісні співаю:
"ля-ля-ля-ля-ля, ля-ля-ля-ля-ля!"
2. В небі сонечко сіяє,
в саду квітка розквітає,
пташка весело співає:
"ля-ля-ля-ля-ля, ля-ля-ля-ля-ля!"
Вийду, вийду на лужок,
сяду посеред квіток,
разом з ними заспіваю:
"ля-ля-ля-ля-ля, ля-ля-ля-ля-ля!"

Андрея БОЙЧУК,
м. Клуж-Напока

Приспів:

Я весела дівчинка, щира україночка,
я танцюю і співаю, радісно мені!
Я весела дівчинка, щира україночка,
щастя й радості бажаю
дітям на землі, на усій землі!

ЖОВТЕНЬ

Ганна ЧЕРІНЬ

В жовтні жовте сонце гріє
Так, що все навкруг жовтіє.
Жовті квіти і листочки,
Жовті дині й огірочки,
Що достигли на насіння,
Бо прийшла пора осіння.

Григорій УСАЧ

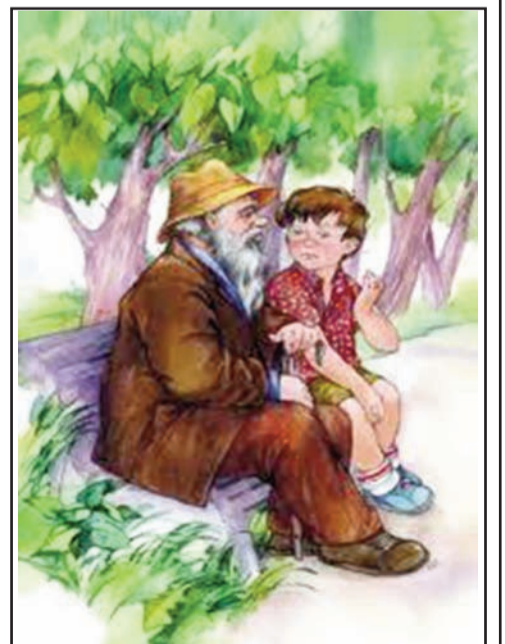
ЩО НА СПИНЦІ
В ЇЖАЧКА?

Що несе на спинці
Спритний їжачок?
Він несе на спинці
Золотий листок.
Що несе на спинці
В дощик і сльоту?
Він несе на спинці
Осінь золоту.

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

Я ВИРОЩУ
ВНУЧКУ, ДІДУСЮ

У саду росте стара вишня.
Маленький хлопчик Олесь
побачив недалеко від неї
маленьку вишеньку та й питає дідуся:
– Дідусю, де взялася ця маленька
вишенька?
– З кісточки виросла, – відповів
дідусь.
– То це донька старої вишні?
– Так, донька.
– А внучка у старої вишні буде?
– Буде, Олесю, – відповів дідусь, –
якщо ти викохасш оцю маленьку
вишеньку, діждешся з неї ягідок, посадиш
кісточку – то з кісточки її виросте внучка
старої вишні.
Олесь задумався.
– Я вирощу внучку старої вишні, – сказав Олесь.

◆ С Ж О Р І Ж К А Д Л Я Д І Ж Е Ч ◆

ДО ДНЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РУМУНІЇ

Цього року, 8-9 листопада, вперше будемо відзначати і ми, українці Румунії, офіційно День Української Мови в Румунії. І відсвяткуємо його, як і годиться.

За старанням депутата української менишини Румунії і голови СУР п. Миколи-Мирослава Петрецького на 4-ій Сесії Законодавчих зборів Парламенту Румунії був прийнятий Закон про встановлення 9 листопада – Дня Української мови в Румунії.

9 листопада День української писемності та мови стало державним святом в Україні з 1997 р.

За православним календарем – це день вшанування пам'яті преподобного Нестора-літописця – основоположника давньоруської історіографії, першого історика Київської Русі, мислителя, вченого, ченця Києво-Печерського монастиря. Вва-

жається, що саме з нього і починається писемна українська мова. (І.П.-К.)

ДЕНЬ ЗНАНЬ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

(Продовження з попереднього числа)

Традиції святкування 1 вересня в Україні

В Україні 1 вересня є державним святом з радянських часів. День знань почали офіційно відзначати в 1984 році. Але й до цього часу школярі сідали за парти на початку осені. За однією з версій, починаючи з XV століття, церковний новий рік у Київській Русі починався 1 вересня. Оскільки всі тогочасні школи були церковними, то й за парти сідали за церковним початком року. За іншою версією, майже всі сільськогосподарські роботи до осені завершувалися, і можна було відправляти дитину до школи без шкоди для господарства.

Традиційно в українських школах проводять урочисті лінійки, після яких діти йдуть на свій перший урок. Тема цього уроку щороку різна. Після святкового першого уроку вирішуються різні організаційні питання. Хоча в останні роки все більше шкіл держави відходять від лінійок, натомість обираючи нестандартні способи святкування Дня знань.

Та в якій би країні ми не мешкали, початок нового навчального року – це свято. Гарна погода, зустріч з друзями, веселі посмішки і надії на краще!

Тож вітаємо усіх з початком нового навчального року! Бажаю творчої наснаги вчителям, успіхів школярам і терпіння батькам!

Нідерланди

Початок нового навчального року в Нідерландах припадає на 22 серпня. Нічого святкового в цей день не відбувається, діти просто приходять до школи, де розповідають одне одному, що робили на канікулах. А от наступного дня діти всім класом чи школою вирушають на якийсь розважальний захід: на море чи в парк.

Якщо початок навчання – подія буденна, то його закінчення – справжнє свято. Діти відвідують вистави випускників чи концерти. Це єдиний день навчального року, коли можна брати до школи іграшки. А наприкінці останнього уроку вся школа «висипає» на подвір'я, де проводить зворотній відлік, як на Новий рік: 5, 4, 3, 2, 1.

(Далі буде)

Розмова з Марією Штефан-Думнич – директором восьмирічної школи села Ремети Марамороського повіту

– Я знаю, що коли назначили Вас на посаду директора, деякий час було дуже важко, тому що потрібно було виправляти, легко кажучи, недоліки попередніх керівників, дуже мало викладачів Вас підтримували, переважна більшість надіялися на те, що ви не впораєтеся з дуже важкими справами, які потрібно вирішувати в дусі закону, совісно, і я б сказав, чесно. Я дуже радий, що все було не так і Ви успішно доказали всім, а я знаю, як це було важко, що якщо працювати совісно і сумлінно, чесно, рішуче і з повагою до колег, можна успішно виконувати обов'язки директора і робити так, щоб вашу працю оцінювали учні, родичі, викладачі і представники державної адміністрації. Отже, Вас призначили директором тимчасово, на початку шкільного року, і з власного досвіду знаю, що це найважчий період, коли потрібно вирішувати дуже багато проблем. Я прошу Вас розповісти, які були перші кроки нового директора Реметянської школи?

– До того, ніж стати директором школи с. Ремети, я працювала в школах Вишавської Долини, Рускова, Вишньої Рівни, в сігетському Коледжі імені Драгоша Воде, в Технологічному ліцеї «Мармація». Тільки в 2012 році я перейшла до Реметянської школи. Пам'ятаю, що я мала великі емоції повернутися працювати викладачем у своїм ріднім селі, в школі, де я колись-то вчилася 28 років тому назад. Через рік, у 2013-ому році мене назначили на посаду тимчасового директора.

Я не вважаю, що я виправляю недоліки попередніх керівників школи, тому що і Ви довгий час керували цією школою, і знаю, що обставини були зовсім інакші. Я вважаю, що я лише докладаю свої зусилля, свій досвід до того всього, що зробили мої попередники на благо наших учнів, колег, батьків.

Щодо підтримки з боку викладачів я вважаю, що вони мали свою рацію. Багато з них мене не знали, не пізнавали і, ясна річ, що і довір'я у мене не мали. Чесно говорячи, я сама собі не вірила, у свої сили теж. Крім сім'ї, якщо можна так сказати, і машини, яку я веду, я ніколи ніким і нічим не керувала до того часу. Зате я спочатку й від-

мовилася від цієї посади. Побоювалася, що для мене це дещо завелика «шляпа» буде. Здавалось би, що в людей, які дали мені це «кермо» в руки, було більше довір'я в мене, в мої сили, аніж в мене були до самої себе. Я сама про себе так і думала, що не впраюся із безліччю усяких та неоднакових справ, з якими стикається освіта.

А перші кроки нового директора були такі: починаючи із наступного дня після назначення, коли я ще й добре не «присіла» на стілець директора, навіть ще в бюро не увійшла, почали приходити до мене учні, викладачі, а також батьки, щоб вирішувати їхні справи. Я з розплющеними очима стояла, дивилася на них і не знала, до чого бра-

тися, як вирішувати всі ті гарячі справи, які вони мені приносили до відома і з якими вони стикалися. На форумі директорів почали приходити з інспекторату також пильні завдання, яким треба було дати відповіді. Постояла я так день, послухала, прочитала всі адреси з інспекторату і почала задавати собі питання: Що я тут шукаю? Як мені вирішити ці серйозні проблеми? Чи зумію я розв'язати все це? Нарешті-решт пішла я до pana секретаря питатися у нього, що мені робити. А пан секретар із лагідними очима подивився на мене і сказав так: Маріє, до цього часу я співпрацював із 8 директорами. Я впевнений, що й ти впораєшся дуже добре із цими всіма справами! Так він підбадьорив мене, дав мені такий підйом. (Зараз я йому гарно дякую за все). Тоді я зрозуміла, що немає часу відкладати всі ці гарячі справи, які ждуть свого спільного розв'язання, вирішення. І так, на другий день я взяла «барана за роги» та пішла вперед.

Я думаю, що Ви, який довгі роки керував цією школою, мене дуже добре розумієте, Ви ж дуже добре знаєте, що означає нести відповідальність за всіх і за все. Хоч воно добре, хоч воно лихе, директор відповідає! А ще одне дуже добре знаєте, бо Ви не чужий до нашої школи, що в той час, коли я стала директором, в школі були серйозні, пекучі проблеми. Я зараз про це не буду говорити. Я рада, що все вирішилося і зараз увсе гаразд.

– Навчально-виховна робота – найважливіша роль школи, якій потрібно виділити багато часу і сил всім учням, викладачам, родичам, а головно керівництву школи, постійно потрібно слідити, щоб ця робота була на відповідному рівні, щоб всі сумлінно і професійно виконували свою роботу, а головно викладачі, від яких багато залежить, я попросив би Вас сказати кілька слів про своїх колег викладачів, а також про ваших учнів і родичів.

– Так, шкільна освіта відіграє дуже важливу роль у житті людини. Саме через неї передаються моральні і духовні ідеали, які характеризують нас як особистість.

(Далі буде)

проф. Василь ПАСИНЧУК,
Перший заступник голови СУР

Культурно-просвітницький часопис Союзу українців Румунії

РЕДАКЦІЯ: Головний редактор – Іван КОВАЧ

Редактори – Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ та Роман ПЕТРАШУК

Комп'ютерний набір – Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ

Техноредагування – Роман ПЕТРАШУК

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.» Бухарест, Румунія; ISSN 1223-8988

Adresa redacției: Uniunea Ucrainenilor din România, str. Radu Popescu nr. 15,

Sector 1, București, ROMÂNIA, Tel. 0212220748, 0212220753, Fax 0212220737

E-mail: uur.vilneslovo@gmail.com / Адреса сайту СУР: www.uur.ro

Наклад фінансований
Союзом українців Румунії

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.
- З юридичної точки зору за зміст матеріалів відповідають їх автори.